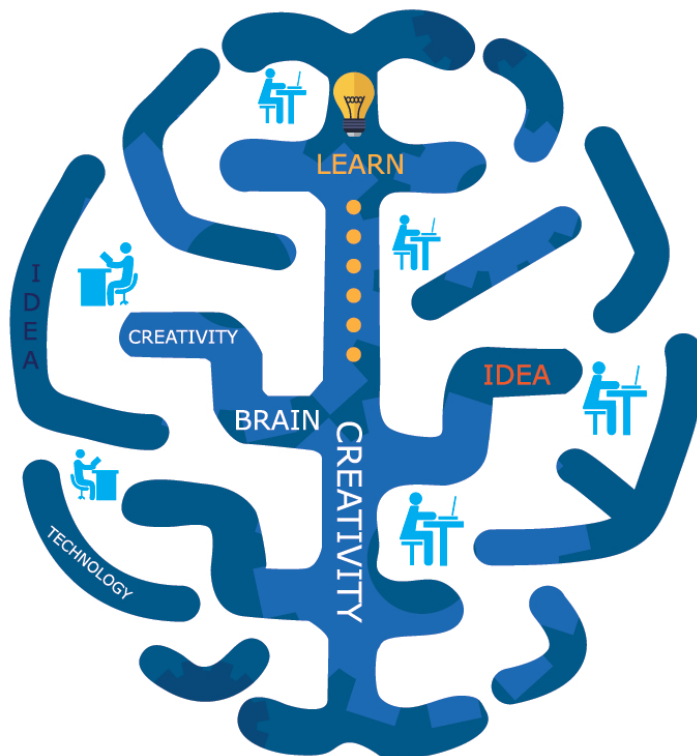

European Association of pedagogues, psychologists
and medics
“Science”

International scientific-practical congress

**"Mind technologies:
Science"**

the 31th of March
2017, Geneva
(Switzerland)

Sitkar V.I. <i>«GENERATION Z»: SUBCULTURAL PARADIGM.....</i>	<i>120</i>
--	------------

MEDICAL SCIENCES

Yaremii I.M., Perepelitsa O.O. <i>INTERDISCIPLINARY INTEGRATION OF CHEMICAL DISCIPLINE OF DENTAL FACULTY.....</i>	<i>131</i>
---	------------

PHILOSOPHICAL ASPECT

Чумаков В. А <i>К ВОПРОСУ СОЦИАЛИЗАЦИИ ЧЕЛОВЕКА. БИОЛОГО – ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ.....</i>	<i>136</i>
--	------------

LINGUISTICS SCIENCES

Belozertseva N.V., Alekseeva O.P., Zaripova N.R. <i>TRANSLATION DEFORMATIONS AS A MEANS OF MIND CONTROL.....</i>	<i>144</i>
--	------------

Sliusar N.O. <i>THE PECULIARITIES OF TEACHING VERBS OF MOTION WHILE FIRST-YEAR FOREIGN STUDENTS LANGUAGE TRAINING.....</i>	<i>147</i>
--	------------

TECHNICAL PERIPHERY

Younis B. N. <i>IMPROVING TENSILE STRENGTH OF HOLLOW CONCRETE CYLINDERS BY VIBRATION-VACUUM TECHNOLOGY</i>	<i>152</i>
--	------------

4. Терно С.О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії) / С. О. Терно : [посібник для вчителя]. — Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. — 105 с.

5. Чеснокова И.И. Проблема самосознания в психологи / И.И. Чеснокова. - М., 1977.

6. Carrell P. L. Metacognition and EFL/ESL reading / P. L. Carrell, L. Gajdusek, T. Wise // Instructional Science. – 1998. – № 26. – P. 97–112.

7. Daniels D. Metacognition and Reflection, Page written in the context of teacher preparation coursework [Electronic resource] / Dennis Daniels. – HTML, retrieved 16:51, 3 July 2006 (MEST).

8. Miller T. M., Geraci L. Training metacognition in the classroom: the influence of incentives and feedback on exam predictions // Metacognition and learning. 2011. №3. P. 303-314.

9. Nelson, T.O., Narens, L. (1990). Metamemory: A theoretical framework and new findings. In G. H. Bower (Ed.), The psychology of learning and motivation (Vol. 26, pp. 125–173). New York: Academic Press.

10. Schraw, G., Crippen, KJ, Hartley, K. Promoting self-regulation in science education: Metacognition as part of a broader perspective on learning // Research in Science Education, 2006. 36. P. 111 – 139.

«GENERATION Z»: SUBCULTURAL PARADIGM

«ПОКОЛІННЯ Z»: СУБКУЛЬТУРНА ПАРАДИГМА

Sitkar V. I.

Candidate of Psychology, Associate Professor of Applied Psychology
Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Gnatyuk
Ternopil, Ukraine

Сіткар Віктор Ілліч

Кандидат психологічних наук, доцент
Доцент кафедри практичної психології
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Summary Today's children, the so-called "Generation Z», has grown up on television, comic and computer subculture, can learn how to use the computers much easier than any adult while reading fewer books and find it more difficult to get on with people. But this does not mean that today's children are worse or better than their peers from the past. They are just different because of living in a saturated with information, and even slightly hostile space. Today we are observing a change in the cultural patterns of society, which is sprayed between contact social networks. The special feature of Generation Z is the formed habit of

dynamic plots, of what is called “action”. And accordingly, they don’t possess a habit of thoughtful, leisurely reading.

Key words: children, subculture, children subculture, “generation Z”, on-line communication.

Сучасні діти, так зване «покоління Z», яке виросло на телебаченні, коміксно-комп’ютерній субкультурі, легше, ніж будь-яка доросла людина, освоюють комп’ютерну техніку, при цьому читають менше книг і складніше сходяться з людьми. Але це не означає, що нинішні діти гірше або краще однолітків з минулого. Вони просто інші, бо живуть у перенасиченому інформацією, навіть дещо агресивному просторі. Сьогодні ми спостерігаємо зміну культурної моделі соціуму, який розпоршується між контактними соціальними мережами. Особливістю покоління Z є сформованість звички до динамічних сюжетів, до того, що називається «екшн». І відповідно, відсутність звички до вдумливого, неспішного читання.

Ключові слова: діти, субкультура, дитяча субкультура, «покоління Z», on-line спілкування.

Постановка проблеми. Сьогодні в науковому просторі відбувається переоцінка значення, природи, місця дитинства в соціумі. Змінюється суспільне та наукове ставлення до нього, адже дитинство – це особливий світ, своєрідна субкультура, або ж культура в культурі, сфера, в якій багато загадок і ще непізнаних явищ. Сучасна субкультура дітей є досить складною системою, багато в чому закритою для традиційних засобів наукового аналізу. Якщо раніше її вивчали, переважно, фольклористи, то нині вона стає предметом соціально-психологічних та педагогічних досліджень. Свідченням того, що останнім часом зростає інтерес до її вивчення, є те, що поняття «Дитяча субкультура» має місце в психологічному словнику [9, с. 98].

Дитяча субкультура є невід’ємною складовою сучасної культури України, що трансформуючись під впливом процесів глобалізації та демократизації, визнає специфіку формування культури підрастаючого покоління та водночас знає оновлення, збагачуючись соціокультурними здобутками нової генерації.

Дитяча субкультура як явище існує у віковому діапазоні між 3-4 роками (коли у дітей формується самостійне соціальне життя в групах однолітків) і до 12-13 років, коли виникає підліткова субкультура [2]. У дитячій субкультурі, як невід’ємній частині загальнокультурного середовища, формується цілісний життєвий досвід дитини. Прилучаючись до неї, дитина приймає і формує вікові норми поведінки в групі однолітків, засвоює ефективні способи виходу з важкої ситуації, досліджує межі дозволеного, розважається, вирішує свої емоційні проблеми, набуває навичок впливу на інших, пізнає світ, себе, оточуючих. Завдяки феномену субкультури задовольняються важливі соціальні потреби дитини, зокрема, потреби усамітнення, встановлення стосунків з людьми за межами сімейного кола, потреба в самостійності та участі в соціальних процесах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нині дослідження особливостей дитинства та феномену його субкультури здійснюють як українські (Х. Барна, Г. Беленька, А. Богущ, Л. Варяниця, Н. Гавриш, В. Гребеньова, М. Гримич, О. Караман, Я. Левчук, С. Литвиненко, С. Лупаренко, І. Печенко, Н. Побірченко, Т. Поніманська, Ю. Приходько, В. Радзівський, В.

Сіткар, Н. Слюсаревський та ін.), так і зарубіжні вчені (В. Абраменкова, М. Виноградова, Н. Іванова, О. Кислов, А. Крилов, І. Кон, О. Копейкіна, Л. Коломийченко, М. Осоріна, С. Шалаєва, Г. Шиніна та ін.). Сучасні трансформації дитинства стали предметом аналізу в дослідженнях Л. Бюхнера, М. Дюбуа, Г.-Г. Крөгера, Н. Уденховена. Окремі аспекти індивідуалізації дитинства представлені П. Бюхнер, Х. Цахер, поняття емансипації дитинства розроблено У. Беком, Х. Попітцом, В контексті кризи культури та нівелювання меж між дитинством і дорослістю представлені дослідження М. Вінса, Н. Постмана, Д. Ріхтера, Х. Хенгста та ін.

Аналіз наукових джерел, що розглядають дитинство як соціально-історичний феномен, виявив суттєві відмінності в практиці та просторі дорослішання. Основним трендом у зв'язку з цим є гранична диверсифікація форм і моделей дорослішання. З цього приводу, В. Москаленко зазначає, що в першій половині ХХ ст. панівними були дві точки зору на проблему «дитина – суспільство»: перша – індивід, який змінюється в незмінному світі; друга – незмінний індивід у світі, який змінюється. Ці дві точки зору визнавалися такими, що взаємно доповнюють одна одну. Згодом стало зрозуміло, що така постановка питання непродуктивна: потрібно вивчати індивіда, який розвивається у світі, що змінюється [5, с. 3-17].

Розглядаючи сучасні тенденції осмислення дитинства, зазначимо, що сьогодні традиційний підхід до нього, як періоду підготовки до соціокультурного життя дорослого, доповнюється виміром його як суб'єкта соціокультурного буття. Саме в контексті сучасних культурних трансформацій, на думку Д. Фельдштейна, мають бути «визначені та розглянуті нові характеристики Дитинства як суб'єкта стосунків сучасного суспільства, і як суб'єкта соціокультурного процесу в цілому» [12]. Звіди, дитинство потрібно розуміти як складний соціально-психологічний, культурний, історичний феномен, який характеризує один з етапів становлення особистості, Воно є структурним елементом культури, має свою субкультуру і виконує специфічні функції, що забезпечують його існування та відтворення в системі взаємодії з іншими соціальними інститутами, практиками, процесами, суб'єктами яких є діти і дорослі.

Н. Чепелева, аналізуючи культурні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду, вказує, що соціальний досвід акумулюється в метанаративах (метаповідомлення) як важливих атрибутах культури, що містять культурно прийнятні схеми інтерпретації тих чи інших соціальних явищ, а також сценарії дій у типових соціальних ситуаціях [13, с. 14]. У свою чергу, ці метанаративи багато у чому є результатом акумуляції та типізації як індивідуальних досвідів, так і досвідів окремих соціальних груп (субкультур). Тому, соціальний досвід є культурною конструкцією, на основі якої вибудовується індивідуальний досвід особистості. Наявність «локальних» (сімейні історії, міфи тощо) наративів забезпечує не лише ефективну взаємодію і взаєморозуміння членів групи, а й відмежовують їх від інших груп, для яких ці локальні історії є незначимими, а іноді й незрозумілими у зв'язку з незнанням контексту, в якому вони створювалися [13, с. 20].

На думку В. Радзівського, настав час затвердити у понятійно-категоріальному апараті термін субкультурна особистість, «*homo subculturus*». Більше того, «*homo subculturus*» має зайняти важливе місце в осмисленні духовної спрямованості діяльності людини як «*homo sapiens*» (людина розумна), «*homo faber*» (людина, яка створює), «*homo amans*» (людина, яка любить) та ін. «*homo*» [10].

Незважаючи на вже проведені науковцями теоретичні та емпіричні дослідження, субкультура дитинства не є достатньо вивченою. Встановлено, що сьогодні існують лише дослідження окремих її аспектів (фольклор, ігри, ініціації, нові виникаючі потреби тощо), але немає цілісного сучасного бачення цього феномену. Основні наукові джерела з дитячої субкультури розкривають окремі сторони субкультури дітей і вони не є соціально-психологічними.

Зокрема, нами виявлено розробки окремих аспектів педагогічної та культурологічної концепції дитячої субкультури. В педагогічній концепції акцент робиться на цілісність розвитку дошкільника. В сучасній інтерпретації, педагогічна концепція спирається на поняття «особистісно-орієнтований підхід» (І.С. Якиманська, А.В. Петровський) та «особистісно-ціннісний підхід». (І. Лернер, М. Скаткін та ін.).

А.В. Петровський вважає головною особливістю концепції набуття унікального досвіду дитини, що полягає в індивідуальному баченні, сприйманні навколишнього світу та формуванні досвіду завдяки активній причетності інших людей. Важливого значення набуває позиція взаємодії дорослого і дитини («над», «поруч» або «під»). Розвиваючи цю ідею, в дослідженнях Н. Михайленко, Н. Короткової представлена орієнтація дорослого на цінності і норми самих дітей, що надає дитинству ціннісного статусу, обґрунтовує пласт «значущості» з опорою на **дитячу субкультуру**, яка невідома дорослим.

Особистісно-ціннісний підхід в педагогіці (І. Лернер, М. Скаткін та ін.) пов'язаний з цінностями, що характеризують входження дитини в соціум і культуру. У зв'язку з цим вважається, що ціннісні відносини в педагогічному процесі утворюють чотирирівневу систему:

— *На першому* рівні діти молодшого дошкільного віку сприймають сімейно-побутові традиції як елементарні установки ставлення до етнічних цінностей. Саме ж усвідомлення цінностей, в цьому плані, переходить на другий рівень;

— *Другий рівень* включає три основні компоненти: когнітивний (розумовий), емоційний (оцінний) і поведінковий;

— *Третій рівень* представлений ціннісними ставленнями до етнічних традицій (**субкультури**) як цінностей культури;

— *Четвертий рівень* характеризується спрямованістю інтересів особистості дитини, яка, разом з ціннісними орієнтаціями, регулює її поведінку в полікультурному середовищі (**В. А. Ядов**).

Вибір відповідного їм змісту особистісно-ціннісного підходу, багато в чому, залежить від батьків і вихователів - їх бажання, загальної та педагогічної культури, особистісних якостей. Так, згідно з В. Серіковим стиль сімейного виховання (тобто сімейну субкультуру) необхідно врятувати при організації взаємодії сім'ї та дитячого садка, бо він має важливий вплив на розвиток дитини і становлення її як особистості.

Культурологічна концепція зводиться до концепції «культурного релятивізму» (м. Херсковіц), який аналізує процес формування людини крізь призму розгляду двох вихідних понять «соціалізації» та «енкультурації»

Соціалізація у нього - частина процесу залучення людини до традицій в економіці, психології, релігії, естетиці тощо. Процес енкультурації, що має досить складний та комплексний характер, починається ще в ранньому дитинстві, з набуттям навичок харчування, сну, їжі тощо. Однак вчений не обмежується лише дитинством, навчання, вдосконалення продовжується і в дорослому віці й припиняється фактично зі смертю конкретного індивіда.

В цілому ж, засвоєння діяльнісної, поведінкової сторони культури, а також різних аспектів духовності під час енкультурації, дослідник вважав основним ланцюгом своєї концепції. Окрім того, завдяки енкультурації, на його думку, досягається відтворення «культурної людини», а разом з нею й культури загалом.

В сучасній соціогуманітарній науці все більше схилиються до того, щоб розглядати соціалізацію та енкультурацію як два аспекти єдиного за своєю природою та спрямуванням процесу входження індивіда в соціокультурну систему [6].

Японський дослідник Д. Мацумото бачить відмінності між двома цими поняттями у тому, що «соціалізація, як правило, більше стосується процесів і механізмів, за допомогою яких люди пізнають соціальні і культурні норми», а енкультурація – «продуктів процесу соціалізації – суб'єктивних, базових, психологічних аспектів культури» [3].

Хоча дослідники з різних точок зору розмежовують ці поняття, вони сходяться в одному: у підкресленні більшої універсальності соціалізації і більшої специфічності енкультурації. Проте, якщо розглядати розвиток окремого індивіда, то стає очевидним, що в цьому процесі досягається специфічна для певної культури соціалізація та загальна енкультурація.

Сьогодні в етнопсихології та інших суміжних з нею науках використовується ще одне поняття – «культурна трансмісія», що включає процеси енкультурації та соціалізації і являє собою механізм, за допомогою якого етнічна група «передає себе у спадок» своїм новим членам, передусім дітям.

Становлення дитячої субкультури, її позитивна спрямованість в найближчому майбутньому залежить від соціалізованості сучасних дітей, які є наймолодшими представниками цієї вікової субкультури. Створюваний ними світ несе в собі різні соціальні функції: соціалізувальну (прилучення до культури людства); креативну (реалізація творчого потенціалу дитини, її здатність створювати нове); комунікативну (формування специфічного світу спілкування однолітків); захисну (збереження своєрідності дитячого способу думки та способу життя); самоідентифікації та самодиференціації (засвоєння дитиною своєї самобутності та відмінностей від світу дорослих).

Все вищезазначене й детермінувало мету дослідження, а саме: розкрити соціально-психологічні особливості субкультури дітей, яких характеризують як «покоління Z».

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині в дитячій субкультурі, через зміни в суб'єктивних елементах культури суспільства, а саме в соціальних та індивідуальних доменах (установах, цінностях, поведінці, ритуалах, звичаях тощо) спостерігаються зміни, бо змінюється світ, навколишнє середовище, суспільство, змінюються культурні цінності (вестернізація, on-line спілкування). Але багато чого залишається незмінним, стабільним. Наприклад, 1) не можна одразу, без дитинства, без гри, перейти в інший віковий період (підлітковий, юнацький чи дорослий вік); 2) на засвоєння субкультури дітей має вплив група однолітків, яка впливає завдяки механізмам навчання, наслідування, зараження та ідентифікації. У результаті роботи цих механізмів дитина засвоює набір ролей, які їй належить грати в суспільстві і «вводить у свою систему поведінки ті шаблони, які санкціоновані групою, тобто формує певну субкультуру. Проте субкультура традиційної гри, як провідного виду діяльності дошкільників, поступово змінюється більш сучасною субкультурою дитячих комп'ютерних ігор. Це ще раз доводить те, що субкультура дітей, з одного боку - динамічна, а з іншого

- постійна, і частина її переноситься з покоління в покоління.

Роб Лубберсон (2005) вказує на те, що сучасних дітей неможливо відірвати від мобільних телефонів. «Це – невротики майбутнього» стверджує він [11, с. 86]. Рухливі групові ігри вдома або на вулиці відходять в минуле, бо діти все більше прив'язані до комп'ютера та телевізора. А це вже інша, сучасна, не зовсім відома дорослим, Інтернетна субкультура дітей, яка спирається на мережу контактів і породжує екранну соціалізацію. Можливо, скоро ми будемо судити про освіченість дітей не за тим, скільки вони знають енциклопедичних фактів або латинських крилатих фраз, а за швидкістю пошуку або за оцінкою достовірності того, що вони знаходять в Інтернеті.

«Сьогодні ж, раптом у всіх частинах світу, де всі народи об'єднані електронною комунікативною мережею, у дітей та молодих людей виникла спільність досвіду, того досвіду, якого ніколи не було і не буде у старших. І навпаки, старше покоління ніколи не побачить в житті цих молодих людей та дітей повторення свого безпрецедентного досвіду. Відбуваються переми-ни: досвід сучасних дітей та молоді змінює досвід старшого покоління. Цей розрив між поколіннями є зовсім новим, він глобальний і всезагальний» [4].

Якщо уважно поглянути на проблему поколінь, пов'язану з культурними та ціннісними змінами, то постає запитання: скільки в суспільстві поколінь? У літературі виділяють п'ять [1]. Їх характеристики подано в табл. 1. Покоління – це не тільки й не стільки однорідна вікова група, когорта, скільки духовно-символічна спільність, що поєднує людей, життя яких пов'язане з певним важливими історичними подіями, з духом часу, єдністю моральних та ідейних позицій. Тобто - це спільність ціннісно-сміслової [1].

Таблиця 1.
Субкультурні особливості суспільства і поколінь

Назва покоління	Основні субкультурні характеристики
«Мовчазне покоління» (1923-1942 р.н.)	Традиціоналісти. За поодинокими винятками не бунтують. Орієнтуються на перевірені часом і практикою норми, зразки й правила. Духом – консерватори. Але без позитивного консерватизму, у розсудливому розумінні слова, суспільство не може нормально функціонувати, бо має спиратися на традиції вироблені минулим. Це покоління застало Другу світову війну, голод, сталінські часи. Обирають здоровий спосіб життя, проте змістом його є турбування про підтримання своїх життєвих сил.
«Бумерівське покоління» (1943-1962 р.н.)	Назва - від явища «бебі-бум», яке виникло після війни, коли поверталися чоловіки і зростала народжуваність. Вони застали політ Гагаріна, пишалися своєю країною СРСР як супердержавою. Тоді ж з'явилися контрацептиви. Була холодна війна.

<p>«Бумерівське покоління» (1943-1962 р.н.)</p>	<p>Були запроваджені стандарти навчання у школах і гарантоване медичне обслуговування. «Бумери» формувалися в такій морально-психологічній атмосфері, коли вважалося, що гарна дитина – це активна і зацікавлена. Ціннісна ментальність формується в дитинстві й юності. Після цього змінюються тільки периферійні цінності. Змістом здорового способу їх життя є імідж та подовження молодості.</p>
<p>«Бумерівське покоління» (1943-1962 р.н.)</p>	<p>Назва - від явища «бебі-бум», яке виникло після війни, коли поверталися чоловіки і зростала народжуваність. Вони застали політ Гагаріна, пишалися своєю країною СРСР як супердержавою. Тоді ж з'явилися контрацептиви. Була холодна війна. Були запроваджені стандарти навчання у школах і гарантоване медичне обслуговування. «Бумери» формувалися в такій морально-психологічній атмосфері, коли вважалося, що гарна дитина – це активна і зацікавлена. Ціннісна ментальність формується в дитинстві й юності. Після цього змінюються тільки периферійні цінності. Змістом здорового способу їх життя є імідж та подовження молодості.</p>
<p>«Покоління X» (1963-1982 р.н.)</p>	<p>Холодна війна тривала. У соціумі різко збільшився обсяг інформації, виникли поняття «перебудова», «демократизація». Одночасно почалися розмови про СНІД, наркотики, стався бум розлучень. Батьки цього покоління працювали на виробництві «від дзвінка до дзвінка», і діти виростили самостійними, самі готували уроки й розігрівали обіди. Звідси й особливості їхньої ментальності в дорослі роки – вони намагаються всюди встигати, покладаються на власний досвід, однак при цьому бувають сильно орієнтовані на думку друзів та електронні ЗМІ. Люблять індивідуальні, навіть екстремальні види спорту, прагнуть скоротити час на кухні, надають перевагу напівфабрикатам – і все це у зв'язку з тим, що життя прискорюється і щодня підкидає дедалі більше інформації. Вони змушені ухвалювати чимдалі більше й більше самостійних рішень. Стосовно здорового способу життя, - то прагнуть продемонструвати свою індивідуальність.</p>

<p>«Покоління Y» (1982-2002 р.н.)</p>	<p>Позначене розпадом СРСР, терактами, не відомими раніше епідеміями, а також розвитком цифрових і біотехнологій. У ЗМІ засуджується вживання наркотиків і куріння. Головне – настала епоха брендів. Молодь обирає техніку, одяг і продукти тільки відомих марок. Досить рано зникає до алкоголю (зокрема пива). Не знає з чого робляться продукти, але в супермаркетах звертає увагу на кількість білків, жирів і вуглеводів, зазначених на упаковці. Кредо молодих людей – мода, вони охоче долучаються до модних видів спорту, але не заради отримання результатів, а для того щоб потішити свій гедонізм. Якщо виникають проблеми зі здоров'ям, ці люди обирають брендові, широко розрекламовані ліки. Щодо здорового способу життя - то ставку роблять на отримання задоволення від життя.</p>
<p>«Покоління Z» (народжені після 2002 р.)</p>	<p>Ми наразі нічого не можемо сказати, що їх чекає попереду, як вони житимуть. Можемо тільки розробляти сценарії і робити прогнози. До того ж вік 10-12 років – це «чорний ящик» для науки, вікова зона переходу від дитинства до юності. З 17 по 21 рік у людей спостерігається активна робота інтелекту, а в 20-22 роки формування системи цінностей завершується.</p>

Сучасні діти легше, ніж будь-яка доросла людина, освоюють комп'ютерну техніку, при цьому читають менше книг і складніше сходяться з людьми. Але це не означає, що нинішні діти гірше або краще однолітків з минулого. Вони просто інші. Сьогодні ми спостерігаємо зміну культурної моделі соціуму. Сучасний соціум, на думку вчених, розпоршується між контактними соціальними мережами, тобто він розсіяний цими мережами.

Існує думка, що образом сучасного дитинства стає «поверхове ковзання» (серфінг) по Інтернету в результаті чого, на кожному віковому етапі, поступово ускладнюється зміст субкультурного образу світу. Це має для особистісного зростання дитини як позитивне (стимулює процеси уяви, творчості, абстрактного мислення, філософського світосприйняття, релігійної свідомості, покращує адаптаційні можливості особистості), так і негативне (поява тривожності, дитячих страхів, підліткових фобій, залежної поведінки, синдрому «філософської інтоксикації» тощо) значення (В. Абраменкова, І. Кон, В. Москаленко). Формування дитячої субкультури відбувається в процесі обміну символами та знаками з культурою дорослих, які намагаються нав'язати дитині свої стандарти поведінки, норми мови, правила спілкування тощо. Відмова та запозичення дітьми стандартизованої культури дорослих зумовлює самобутність та динамічність розвитку їх субкультури [2, с. 24].

Нові реалії сьогодення в Україні, пов'язані з війною на Донбасі, породили біль, трагедії, злами долі тисяч малолітніх громадян України. На їхнє життя вже випали такі випробування, які й дорослим важко долати. Це не діти звичайних батьків – це діти загиблих чи покалічених солдатів. Це діти, які бачили війну на власні очі і тікали від неї. Це діти, які залишилися без батьківської турботи, сироти, діти, які отримали каліцтво як безневинні жертви війни. Навіть тепер, коли вони виїхали з територій, де відбуваються військові дії, жах війни продовжує їх переслідувати. Дітей зони АТО вона більше не відпустить ніколи. І це вже інша субкультура. В майбутньому це може вилитися у великі соціально-психологічні проблеми. Психологічні травми можуть залишитися з ними на все життя. Є ризик, що діти надалі проявлятимуть себе як жертви або агресори. Переживання страху впливає на світовідчуття в цілому, на шкалу цінностей, на здатність до навчання, до розвитку, на те, як вони надалі будуватимуть свої стосунки з іншими людьми, створюватимуть сім'ї та виховуватимуть своїх дітей.

Крім того, як показує практика життя, українській системі соціалізації властивий когнітивний дисонанс: освіта формує одні цінності, а канали масової комунікації та масова культура, – інші. Тобто, найголовніший висновок – це необхідність створення цілісної системи виховання українських дітей, до якої будуть залучені не лише заклади у системі освіти, але й інші громадські інститути.

О. Вовчик-Блакитна зазначає, що сьогодні є нові технології, нові можливості, але це не означає, що старі перевірені традиційні методи виховання треба забути – скажімо, ту саму коліскову, читання книжок, розповідання казок, рольові ігри. Готовність до життя формується власне тоді, коли дитина освоює ці соціальні ролі. Ми робимо одразу з дитини маленького дорослого й ставимося до неї, як до дорослої людини. Забуваємо, що вона має потреби. І це не гаджет, а спілкування один на один [8].

Проте, не забуваймо, що сучасне суспільство є медіанасиченим. Нові засоби масової комунікації все більше завойовують підростаюче покоління – Інтернет, мобільна телефонія, комп'ютерні ігри, різні мультимедійні програми, стали невід'ємним фактором їх існування (Куценко О.В.). Це й породжує нові гібридні форми дитячої субкультури, наприклад, хіп-хопери (Україна має талант, дитячий формат), скауери (той хто обжиряється попкорном, чіпсами), Лоліта-стиль (Lolita-fashion), фурі (пухнастий одяг), захоплення тамагочі тощо.

Сьогодні важливість дослідження субкультури українського дитинства полягає ще й у тому, що в результаті розвитку інформаційно-комунікативних процесів, які мають наднаціональне та надкультурне спрямування, відбувається формування відповідного типу особистості. Важливо, щоб це була не кіберособистість із віртуальною ідентичністю, а духовно й інтелектуально розвинена особистість, здатна ефективно будувати своє життя в сучасному світі.

Сучасне українське суспільство стрімко змінюється і разом з ним ламається усталена ціннісно-нормативна система із уявленнями про благо, справедливість, добро, зло. Головний соціальний інститут - сім'я переживає ґрунтовну трансформацію, пов'язану зі зміною її функціональних, статусно-рольових і ціннісно-нормативних засад.

За останні 10-15 років відбулись зміни, які зачепили всі сфери життя людини: прискорився темп життя, зросло інформаційне навантаження тощо. По суті, за останні десятиліття світ дітей, а отже їх субкультура, в

значній мірі змінились, а наше уявлення про них – ні. Сучасні діти, або «нове дитинство» (Н. Уденховен, 2010) попереджають нас про те, що у світі, який швидко змінюється, наші уявлення про дитинство, а звідси і дії з дітьми, можуть просто перестати бути адекватними [11, с. 9]. Якщо ми хочемо зміцнювати зв'язок з дітьми, зберегти наступність, ми повинні розуміти нову реальність дітей, їх сучасну субкультуру, бо глобальні процеси (маркетизація, маргіналізація, медикалізація, мілітаризація та мобілізація) впливають на простір життя сучасних дітей і перетворюють саму природу дитинства [7, с. 5-19].

Узагальнено соціально-психологічні проблеми сучасної дитячої субкультури, що вимагають вирішення, а отже і наукового дослідження, можна звести до: 1) зумовлених високими технологіями змін способів і засобів спілкування, які породили Інтернетну субкультуру дітей і не тільки; 2) Поява концепції «нових виникаючих потреб» (Н. Уденховен, Р. Вазір, А. Оквані (2006), що представляють собою нові виклики для батьків і дітей, в тій же мірі вони створюють і нові можливості (швидкі демографічні зміни, забруднення навколишнього середовища, медичні втручання, збільшення числа контактів з іншими людьми і культурами, глобалізація економіки, зміна стилю життя тощо). 3). Проблеми готовності вчителів та вихователів до роботи з сучасними дітьми (покоління Z). 4) Не завжди засоби масової комунікації правильно враховують особливості психології сучасних дітей та орієнтуються в дитячій субкультурі. 5) Сама дитяча субкультура є складною, відкритою, суперечливою системою, в якій дитині важко зорієнтуватися, або легко потрапити в біду (ігроманія, віртуалізація, куріння, ненормативна лексика тощо).

Висновки. Зважаючи на вищезазначені окремі наукові дослідження субкультури дітей можна констатувати, що на сьогодні, в українській соціальній психології, ще не розроблено цілісної концепції дитячої субкультури, яка б найбільш повно пояснювала цей феномен, дозволяла краще його зрозуміти, оптимізувати ставлення до неї соціуму й дозволяла прогнозувати розвиток та соціально-психологічні прояви дитячої субкультури («покоління Z») в епоху глобалізації, а також самоактуалізацію, саморозвиток та самоздійснення особистості дитини в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Кириченко І. Майбутнє у плинному: зміна культурної моделі суспільства [Електронний ресурс] / І Кириченко // Дзеркало тижня. Україна. - № 44-45, 20 листопада 2015 р. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/socium/maybutnye-u-plinnomu-zmina-kulturnoyi-modeli-susplstva_.html
2. Мамычева Д. И. Феномен детства в европейской культуре: от скрытого дискурса к научному знанию [Электронный ресурс] / Д. И Мамычева, 2009. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/fenomen-detstva-v-evropeiskoi-kulture-ot-skrytogo-diskursa-k-nauchnomu-znaniyu#ixzz4VqnfZllg>
3. Мацумото Д. Психология и культура / Дэвид Мацумото. – СПб. : прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 416 с. – (Серия «Психологическая энциклопедия»).
4. Мид М. Культура и мир детства / Маргарет Мид. - М.: Наука, 1988. – 429 с.
5. Москаленко В. Проблема виховання в контексті соціалізації особистості В. Москаленко // Соціальна психологія. – 2005. – № 2 (10). – С. 3-17.
6. Николаев В. Г. Социализация / В.Г. Николаев // Культуроло-

гия. XX век. Энциклопедия. – Т. 2. – СПб., 1998. – С. 219.

7. Обухова Л. Ф. Современный ребенок: шаги к пониманию / Л. Ф. Обухова, И. А. Котляр // Психологическая наука и образование. – 2010. – № 2. – С. 5-19.

8. Олійник С. Великі батьківські помилки [Електронний ресурс] / С. Олійник // Експрес. – Режим доступу: <http://expres.ua/main/2017/01/17/223380-velyki-batktivski-pomylky>

9. Психология. Словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.

10. Радзієвський В. О. До актуальних питань субкультур у постсучасному діалозі / В. О. Радзієвський // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. – К. : Міленіум, 2014. – Вип. II (3). – С. 85-91.

11. Уденховен Нико ван. Новое детство: как изменились условия и потребности жизни детей / Нико ван Уденховен, Рекха Вазир. – М. : Университетская книга, 2010. – 200 с.

12. Фельдштейн Д. И. Социальное развитие в пространстве-времени Детства [Текст] / Д. И. Фельдштейн. – М., МПСИ, Флинта, 1997. – 160 с.

13. Чепелева Н. В. Культурні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду / Н. В. Чепелева // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Тематичний випуск «Актуальні проблеми когнітивної психології». – Вип. 14. – Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2010. – С. 11-26.